

Groep Geneeskunde Paard (GGP)
 Postbus 421
 3990 GE Houten
 Telefoon: 030-634 89 00
 Fax: 030-634 89 09
 E-mail: ggp@knmvd.nl
 Internet: www.paardendierenarts.nl

HET GGP-BESTUUR BESTAAT UIT:

VOORZITTER

Drs. J.W.E. Peters, Appelscha

VICE-VOORZITTER

Mw. prof. dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan, Bilthoven

PENNINGMEESTER

Mw. drs. G.J.C. Arentshorst, Rotterdam

SECRETARIS

Dr. M.R. van der Harst, Roosendaal

LID

Drs. J.A. Smak, Ruurlo

COMMUNICATIECOMMISSIE

Drs. W.J.G. van Dijk, Hilvarenbeek (voorzitter)

TECHNISCHE COMMISSIE PAARD

Drs. E. Enzerink, Heusden (voorzitter)

KEURINGSCOMMISSIE

Drs. J.H. Leusink, Nijeholtwolde (voorzitter)

PERMANENTE EDUCATIE PAARD (PEP)

Drs. R.Th.E.M. Scholten, Haps

JURIDISCHE COMMISSIE

Drs. H.R.C. Gostelie, Haften

RICHTLIJNENCOMMISSIE

Mw. drs. L.C. Kranenburg, Utrecht

COMMISSIE INFECTIEZIEKTEN (AD HOC)

Dr. C. van Maanen, Rijssen (voorzitter)

DIERGEENESMIDDELENCOMMISSIE (AD HOC)

Mw. Prof. dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan, Bilthoven; Faculteit (voorzitter)

Hoofdschudden: Reden tot kopzorg

- Hoofdschudden bij paarden ('headshaking') heeft vaak geen
- direct aanwijsbare oorzaak. Is er iets aan te doen?

Hoofdschudden kan op alle leeftijden plaatsvinden, maar meestal zien we het bij (jong) volwassen paarden. Meestal is het iets blijvends; helaas gaat het maar heel zelden vanzelf over. Er zijn veel verschillende uitingsvormen: sommige paarden schudden verticaal met hun hoofd, andere horizontaal en weer andere maken draaiende bewegingen. Er wordt regelmatig een seizoensgebonden patroon gezien, waarbij het voorjaar en de vroege zomer de seizoenen zijn waarin het meestal optreedt. Ruinen lijken het vaker te hebben dan merries en hengsten. De mate waarin en het moment waarop het schudden optreedt kan per paard (en per moment) enorm wisselen. Een deel van de paarden doen het al in rust, anderen alleen tijdens het rijden. Sommige paarden laten het in lichte mate zien in een aantal weken van het jaar, andere paarden schudden de hele dag door gedurende het hele jaar.

In deze ernstige gevallen hebben paarden vaak ook de neiging om met hun neus tegen zaken aan te gaan schuren, soms zelfs zo erg dat ze zichzelf verwonden. In dergelijk heftige gevallen is het welzijn van het paard natuurlijk ernstig aangetast.

OORZAKEN

Er zijn vele oorzaken voor hoofdschudden: rijtechnische problemen kunnen het beeld van hoofdschudden geven, maar ook bijvoorbeeld problemen aan het gebit, de luchtzakken, de ogen of oren kunnen hoofdschudden veroorzaken. Toch zijn er veel paarden waarbij al deze onderdelen van het paardenhoofd zijn gecontroleerd en er geen enkele aanwijzing wordt gevonden voor de oorzaak van de klachten. Recent onderzoek heeft aangetoond dat, wat al langer vermoed werd, de Trigemini-zenuw betrokken is bij dit syndroom. De Trigemini-zenuw is een belangrijke zenuw in het paardenhoofd die zowel spieren aanstuurt alsook (pijn) signalen van grote delen van het hoofd doorgeeft aan de hersenen. Waarom is nog niet bekend, maar bij paarden die hoofdschudden is deze zenuw gevoeliger voor het opvangen van prikkels. Dit verklaart mogelijk ook waarom er voor sommige hoofdschudders specifieke prikkels zijn die het schudden veroorzaken/verergeren, zoals licht of wind. Om de ernst hiervan aan te geven: bij mensen is bekend dat de overgevoeligheid van deze zenuw tot ernstige aangezichtspijnen kan leiden.

NIEUW ONDERZOEK

In Utrecht start dit voorjaar een onderzoek naar een nieuw medicijn tegen (seizoensgebonden) hoofdschudden. Dit medicijn is niet geregistreerd voor het paard, maar het gebruik in paarden is wél onderzocht en er zijn tot op heden geen bijwerkingen gemeld. Paarden die mogen deelnemen aan dit onderzoek worden driemaal in hun eigen omgeving bezocht en gefilmd. De eerste keer voor aanvang van de proef en tweemaal na het gebruik van een medicijn (A en B). Het ene middel is het echte geneesmiddel en het andere is een placebo (zelfde soort pil maar zonder werkzame stof).

Wilt u meer informatie en weten of úw paard in aanmerking komt voor dit onderzoek? Kijk dan op www.diergeneeskunde.nl/hoofdschudden

BEHANDELING?

Helaas is het moeilijk om een behandeling te vinden voor een aandoening waarvan de oorzaak niet bekend is. Daarnaast is er een grote variatie binnen de patiëntengroep en zal niet ieder paard hetzelfde op behandeling reageren. Er is dan ook nog geen middel dat voor al deze paarden een oplossing biedt. Hoewel deze patiënten dus niet echt te genezen zijn, kan veel bereikt worden met 'management'. Het belangrijkste daarbij is het wegnemen van specifieke prikkels (als deze er zijn). Dat wil zeggen: ga binnen rijden met een paard dat gevoelig is voor licht, of probeer een zonlicht-werende vliegenkap. Vrij veel hoofdschuders reageren op een neusnetje, waarschijnlijk

omdat dat invloed heeft op de prikkels die via de huid van de neus bij de zenuw terecht komen. Er zijn vele medicijnen geprobeerd, waarbij sommige middelen bij een deel van de paarden een goed effect had. Helaas zijn de meeste van deze middelen niet getest op/geregistreerd voor paarden en geven ze vaak bijwerkingen. Daarnaast is het een probleem dat ze niet zijn toegestaan voor gebruik tijdens wedstrijden. Ook is er een operatie ontwikkeld waarbij er spiraaltjes in de schedel van het paard worden gezet om de prikkelgeleiding van de zenuw te beïnvloeden. Helaas het risico op heftige complicaties, vooral in de eerste weken na de operatie, nog wel groot. Heel recent is er in

Engeland een behandelmethode ontwikkeld, waarbij via een elektrode, die onder de huid dicht bij de zenuw wordt gebracht, de zenuw wordt gestimuleerd. Dit werd goed geaccepteerd door de (iets suf gemaakte) paarden. Dit is echter pas in een klein groepje paarden getest.

CONCLUSIE

Hoofdschudden is een hele vervelende aandoening die vaak niet alleen een probleem is voor de ruiter maar ook van invloed is op het welzijn van het paard. Onderzoek is moeilijk omdat er heel veel factoren een rol spelen. Toch is onderzoek belangrijk want alleen dan komen er hopelijk betere behandelmethoden! ●

Teugeldruk meten, wat kun je er mee?

- De teugeldrukmeter wordt door dierenartsen gebruikt bij gebitsafwijkingen, kreupelheden, problemen in de rug of scheefheid. Het instrument is ook interessant in
- de training van paarden en voor bewustwording van ruiters.

HOUDING EN ZIT

Ruitergevoel ontwikkelt zich al op de manege. Hier leren jonge ruitertjes onafhankelijk zitten en met een meegaande hand de mond van het paard te volgen. Een stille hand is niet hetzelfde als een stille verbinding. Een stille hand geeft hoge pieken in druk, terwijl met een ontspannen schouder en een licht gebogen elleboog ruiters in staat zijn een elastische verbinding te maken en de pieken in druk af te vlakken.

Dat dit niet alleen voor manege ruiters een opgave is blijkt wel uit onderzoek bij dressuurruiters. Alleen hoog niveau dressuur amazones

waren in staat bij het doorzitten in draf de verbinding stil te houden. De afstand van de hand tot de mond varieerde slechts 1,5 cm per pas (Terada et.al). Deze stille verbinding is de basis voor het geven van lichte en kleine hulpen.

HULPEN GEVEN

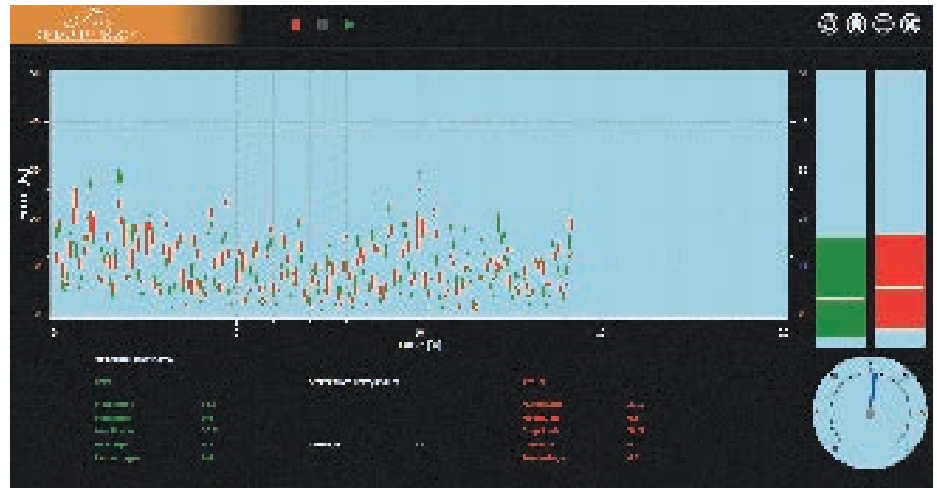
Teugeldruk is een hulp. Het is een negatieve prikkel die afneemt op het moment dat het paard de juiste reactie geeft. Stel je wilt langzamer. Je neemt iets meer druk op twee teugels (de hulp) het paard gaat langzamer (reactie) en de druk komt weer terug naar een

basis contact van 500 gram (beloning). Hoe beter het paard je begrijpt hoe minder druk je als hulp nodig hebt. Om je te begrijpen is het belangrijk dat iedere hulp per reactie anders is. Wat is je hulp om het paard na te laten geven? Veel mensen gebruiken hiervoor ook iets meer druk op twee teugels, net als de hulp voor langzamer. Zodra het paard langzamer gaat krijgt het een prik met de spoor. Het raakt in de war, moet het nu langzamer of ronder? Na een poosje blijft een reactie helemaal uit en went het paard aan de extra druk in zijn mond. Het paard wordt stug en er is soms wel 20 kilo

De Teugeldrukmeter bestaat uit 2 sensoren die bevestigd worden tussen het bit en de teugel. Het meet de trekkracht die ontstaat tussen de ruiterhand en de mond van het paard. Op de laptop kan de teugeldruk direct afgelezen worden in een grafiek.

Menke Steenbergen is dierenarts en instructeur en heeft de Teugeldrukmeter ontwikkeld. Zij geeft clinics en doet metingen op locatie. Voor meer informatie of het aanschaffen van een eigen meter ga naar www.teugeldrukmeter.nl

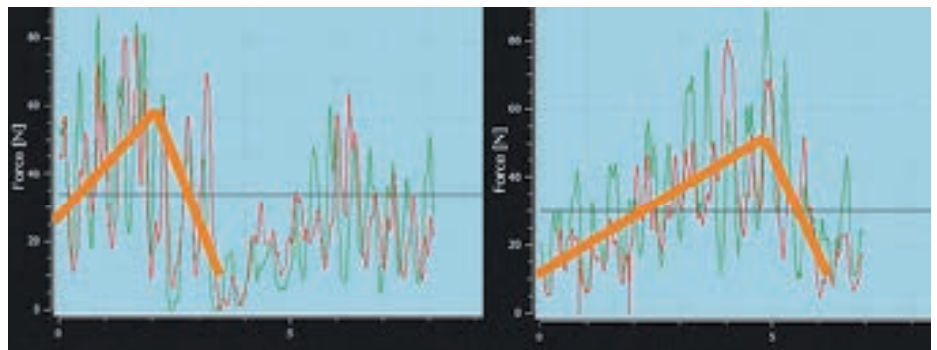
Bij iedere pas beweegt het paard zijn hoofd, dit veroorzaakt een piek in teugeldruk, hier in uitgestrekte draf tot 3 kilogram (30 Newton). De linker (groene lijn) en rechter (rode lijn) teugeldruk zijn hier nagenoeg gelijk. De hoeveelheid druk aan de onderkant van de pieken is de mate van aanleuning. In deze grafiek zie je de aanleuning steeds een beetje minder worden. Dit leidt tot impuls verlies.

(200 Newton) nodig om nog een reactie te krijgen. Ondertussen beschadigen de mondhoeken, de lagen en soms ook de eerste kiezen van het paard. In Nederland vinden we bij 6.8% van de paarden zichtbare verwondingen in de mond of mondhoeken (Visser et.al).

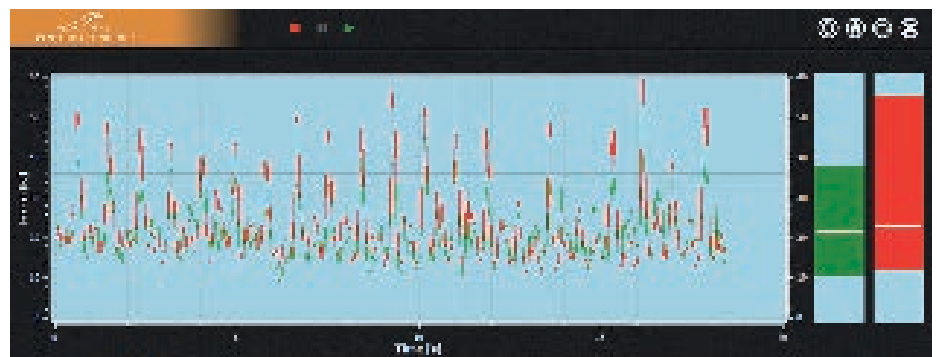
HALS EN RUG GEBRUIK

De basis druk, of aanleuning is de druk van de onderkant van de pieken. Dit is het contact van de ruiter plus de druk die ontstaat uit een voorwaartse impuls van het paard. Deze impuls ontstaat vanuit het achterbeen en loopt bij een goed lichaamsgebruik door het hele lichaam van het paard naar voren. Problemen waar dan ook in het achterbeen of de rug/hals geven een zwaarder basis contact. Alsof het paard de ruiter laat helpen met het dragen van het gewicht. Een basis contact van 2 of 3 kilogram is meestal een teken dat er iets aan de hand is in het bewegingsstelsel. Dit kan te maken hebben met het onderbrengen van het achterbeen, het bollen van de rug of zoals in onderstaande grafiek bij artrose van de halswervels.

Een eenzijdig probleem of een probleem ernstiger aan één kant geeft daarnaast ook een asymmetrische teugeldruk. Het paard draait weg van de pijnlijke kant. Dus wanneer een paard rechts problemen heeft buigt het naar rechts en is de druk op de linker teugel groter. Het lijkt erop dat bij problemen in de voorhand de asymmetrie het duidelijkste is in de draf en bij problemen in de achterhand de scheefheid het duidelijkst zichtbaar wordt in de galop. ●

In Nederland is het gangbaar om een halve ophouding te geven voor langzamer en met een stilstaande (of weerstand biedende) hand het paard nageeffijk te rijden. In druk verschilt dit niet in de hoeveelheid druk, maar in de duur van de opbouw van druk. De linker grafiek geeft een ophouding weer, deze duurt ongeveer 2 seconden en in de rechter grafiek bouwt de druk in 5 seconden veel langzamer op, zodat het paard weet dat het nu moet nageven.

In deze grafiek is de basisdruk verhoogd naar 1-2 kilogram (10-20 Newton). De druk op de rechter teugel is hoger dan op de linker teugel en de pieken zijn afwisselend hoog en laag, indicatief voor een kreupelheid. Het hoofd valt meer naar beneden in de belastingsfase van de minst aangedane kant en geeft dan een hogere piek. Dit paard heeft last van artrose in de hals (C5,C6).